

*Голові спеціалізованої вченої ради
Д 64.707.03 Національного
університету цивільного захисту
України, Заслуженому працівнику
освіти України, професору
С. М. Домбровській*

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора наук з державного управління
Парубчака Івана Орестовича на дисертацію Будзин Віри Романівни
«Формування та реалізація державної політики громадського здоров'я та
суспільного благополуччя», подану на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 -
механізми державного управління**

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Комплекс заходів, які органи державної влади вживають у сфері зміцнення, збереження та покращення суспільного благополуччя людей сьогодні, залежить майбутнє громадянського суспільства. Для удосконалення формування векторів зазначеного напрямку розглядають основні аспекти соціально-гуманітарної політики держави, функціонування яких спрямоване на збереження та зміцнення громадського здоров'я. Соціальні, політичні та економічні зміни в Україні, що пов'язані з військовою агресією РФ ускладнюють умови суспільного життя, змінюють соціокультурну ситуацію, що впливає на становлення та розвиток особистості, призводять до появи нових факторів, які впливають на стан соціального та психічного здоров'я громадян та суспільного благополуччя в цілому.

Питання, пов'язані зі забезпеченням гуманітарної безпеки на цьому етапі функціонування соціальної системи у кризових умовах життєдіяльності та нестабільності суспільства, набувають особливої актуальності. Гуманітарна безпека є дуже важливою умовою повноцінного розвитку соціуму, збереження та зміцнення його автентичності. Сьогодні державна політика громадського здоров'я та суспільного благополуччя повинна розглядатися як комплексна система з єдністю цілей, взаємодії та наступністю служб, як лікувальних, так і профілактичних та реабілітаційних із загальною доступністю кваліфікаційної медико-соціальної допомоги, гуманістичною спрямованістю. Основним завданням соціально-гуманітарного вектору державної політики сьогодні є розвиток медико-соціальної інфраструктури та стратегії активного довголіття.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи «Розробка наукових основ державного управління у сфері безпеки ринку соціально-економічних послуг України з точки зору цивільного захисту» (державний реєстраційний номер 0112U002587), що розробляється навчально-науково-виробничим центром Національного університету цивільного захисту України. Доробок автора полягає у розробці концепції державної соціально-економічної та гуманітарної політики громадського здоров'я і суспільного благополуччя в країні, удосконаленні організаційно-нормативної регламентації, актуалізації повноважень органів державної влади на місцях й територіальних громад у системі місцевого самоврядування.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування формування науково-методологічних підходів та розробка практичних рекомендацій для органів державної влади з реалізації механізмів державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя на сучасному етапі.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено такі завдання дисертаційного дослідження: проаналізувати науково-теоретичну сутність феномену громадського здоров'я та суспільного благополуччя в соціумі як об'єкту державного впливу; вивчити особливості трансформації соціально-гуманітарних векторів державної політики щодо суспільного благополуччя у постпандемічний період; виокремити соціально-економічну проблематику громадського здоров'я та суспільного благополуччя в сучасному українському соціумі; розкрити сутність психологічних факторів соціальної адаптації громадян внаслідок функціонування правового режиму воєнного стану в Україні; з'ясувати можливість імплементації кращих практик зарубіжного досвіду політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя; узагальнити якісні ознаки сучасної трансформації державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя в Україні; охарактеризувати спектр ціннісних засад суспільного благополуччя українських громадян згідно зі соціальними стандартами Європейського Союзу; запропонувати комплекс механізмів державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя в Україні зі змістовним наповненням; сформулювати підходи у суспільно-владній взаємодії щодо збереження громадського здоров'я та підвищення рівня суспільного благополуччя; обґрунтувати новітню концепцію державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя на сучасному етапі в Україні.

Об'єкт дослідження – сфера громадського здоров'я та суспільного благополуччя в державі.

Предмет дослідження – формування та реалізація державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя.

У дисертаційній роботі знайшли відображення публікації, основані на сучасному дослідницькому матеріалі – монографіях, дисертаційних дослідженнях, матеріалах наукових семінарів, конференцій у сфері формування та реалізації державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя в Україні, відповідно до мети та переліку завдань, що поставлені у дисертаційному дослідженні.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження, що побудована на теоретичних методах пізнання складають методи: аналітичний (аналіз проблем особистості та громадського здоров'я), системний (дослідження структури та функцій органів державної влади у політиці громадського здоров'я та суспільного благополуччя), порівняльний та порівняльно-історичний (порівняння історичних та закордонних практик державної політики у цій сфері, насамперед, зіставлення етапів розвитку державної соціально-економічної та гуманітарної політики в радянський період та за роки незалежності України); прогностичний (розробка перспективних пропозицій щодо удосконалення комплексу ефективних механізмів державної політики, застосування яких найбільш повно сприятиме ефективній її реалізації), узагальнення (обґрунтування перенесення окремих практик, напрямів та методів із зарубіжного досвіду на державне управління в Україні), моделювання (розробка організаційно-нормативної концепції державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя).

Наукове значення дисертаційного дослідження, достовірність і новизна наукових положень

Структура дисертаційної роботи є логічною та послідовною, матеріал викладено відповідно до плану роботи. Загальні висновки дисертації та висновки за розділами ґрунтуються на результатах проведеного дослідження та відображають зміст викладеного матеріалу, можна констатувати їх аргументованість та завершеність. Сформульовані наукові положення, висновки та рекомендації ґрунтуються на комплексному аналізі наукової літератури, опрацюванні достатньої кількості емпіричного матеріалу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад формування державної політики громадського здоров'я у контексті стратегії активного довголіття шляхом реалізації комплексу механізмів державного управління у соціально-економічній і гуманітарній сфері забезпечення суспільного благополуччя.

уперше:

- обґрунтовано концепцію державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя в Україні, що передбачає ефективний управлінський інструментарій для її реалізації шляхом створення сприятливого соціального-економічного середовища для формування здорової особистості та забезпеченого громадянина завдяки застосуванню інтегративного підходу до цілеспрямованого впливу держави з підвищення рівня суспільного благополуччя на нових ціннісно-орієнтованих засадах;

- запропоновано комплекс механізмів державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя, а саме політико-правовий, організаційно-процедурний, соціокультурний та інформаційно-комунікативний зі сутнісним змістовним наповненням та забезпечується партнерською формою взаємовідносин між органами державної влади на місцях, територіальними громадами в системі місцевого самоврядування та неурядовими інституціями соціально-економічного і гуманітарного напрямку;

удосконалено:

- методологічні підходи до систематизації фундаментальних та прикладних досліджень з формування та реалізації державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя із обґрунтуванням застосування інтегрального підходу в процесах соціального партнерства у державній соціально-економічній та гуманітарній політиці;

- управлінські принципи формування державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя шляхом визначення ключових сучасних тенденцій, а саме, ролі громадянського суспільства, окреслення ціннісного базису активного довголіття за умов ефективної діяльності органів державної влади на місцях і виконавчими органами місцевих рад;

- науково-теоретичні підходи до формування організаційної та нормативно-правової бази і принципів реалізації державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя, що на цей час характерні ситуативною компіляцією сучасних інноваційних уявлень щодо активного довголіття зі застарілими механізмами реалізації заходів соціально-гуманітарного спрямування;

- науково-прикладний базис формування механізмів взаємодії органів державної влади на місцях, територіальних громад у системі місцевого самоврядування та неурядових інституцій соціально-економічного та гуманітарного спрямування у сфері громадського здоров'я внаслідок застосування креативних форм діалогової взаємодії та соціального партнерства щодо підняття рівня суспільного благополуччя населення;

дістало подальшого розвитку:

- наукове узагальнення та комплексна систематизація існуючих управлінських підходів до формування і реалізації державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя шляхом виокремлення політичних, правових, соціальних, культурних, комунікативних, організаційних та процедурних інструментів;
- вектори реалізації державної соціально-економічної та гуманітарної політики як інституційних основ державного управління в царині громадського здоров'я та суспільного благополуччя, що полягає у формуванні ціннісних засад новітніх параметрів життєдіяльності відповідно до соціальних стандартів Європейського Союзу;
- соціогуманітарні аспекти «стратегії активного довголіття», що вирізняються синергетичним характером, який виникає на основі інтегративного підходу органів державної влади на місцях, органів місцевого самоврядування і неурядових інституцій соціально-економічного та гуманітарного спрямування крізь призму суспільно-владної взаємодії;
- визначення соціогуманітарних чинників трансформації усвідомлення громадянами достойного рівня суспільного благополуччя, які зумовлені військовою агресією РФ на території України, а також наявністю протягом тривалого періоду часу правового режиму воєнного стану щодо цінностей здоров'я, соціальної солідарності та розвитку особистості.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що досягнення належного рівня громадського здоров'я в українському соціумі та позитивного впливу на прогресивний розвиток суспільного благополуччя в Україні можливе завдяки злагодженому, спланованому та скоординованому формуванню та реалізації соціально-гуманітарної політики органами державної влади спільно з територіальними громадами у системі місцевого самоврядування враховуючи використання у їхній практичній роботі базових засад стратегії активного довголіття та системності у наданні медико-соціальних послуг населенню.

Авторка стверджує, що актуалізація проблеми соціальної нерівності та спричинена нею напруженість деструктивно впливає на гуманітарну безпеку та потребує об'єднань зусиль країн для її врегулювання. Соціально-економічна нерівність у сучасному світі тільки зростає, якщо до її основних причин можна віднести економічну кризу, корупцію, транснаціональну злочинність, та менш помітні фактори, що впливають на розшарування світового суспільства. Разом із безробіттям зростають ризики дитячої праці, насильства, ранніх шлюбів та інших форм експлуатації, від яких біженці

практично не захищені. Подібні події безпосередньо призводять до майнового розшарування суспільства та соціальної напруги, що мають деструктивний ефект на міжнародну безпеку. Глобальна концепція в галузі безпеки вступила у фазу тривалої нестабільності, що супроводжується зростанням загроз цивільних заворушень у всьому світі (стор. 64-75).

Зазначається, що важливими є реалізація спільних програм зі зміцнення громадського здоров'я та підняття рівня суспільного благополуччя, моніторинг і контроль реалізації. Розробка критеріїв, що допомагають оцінювати якість функціонування системи управління громадським здоров'ям, а також методик оцінки соціально-економічного розвитку, соціальний захист, доступність охорони здоров'я спонукає розробку наукових методів прогнозування поширення та профілактики захворювань. Важливим є удосконалення якісних параметрів прогнозування на користь громадського здоров'я, дослідження мотивації до профілактичної роботи та соціологічні дослідження, використання цифрових технологій і платформ для моніторингу суспільного благополуччя (стор. 98-106).

Встановлено, що сьогодні актуалізуються проблеми взаємодії між національними та локальними ініціативами щодо громадського здоров'я, соціальними проблемами, глобальними ідеями та середовищем їх втілення. Тенденції відображають не лише масштаби соціально-економічного тягара, що накладається поширеними сьогодні хворобами, а й те, що ці проблеми можна вирішити, якщо більше уваги приділяти зміцненню здоров'я, профілактиці хвороб та громадській охороні здоров'я з тим, щоб скорочувати нерівності по всьому соціальному градієнту та надавати підтримку найбільш уразливим і позбавленим цього людям. Проте в багатьох країнах сьогодні стратегії в інших секторах, ніж охорона здоров'я, не приділяють належної уваги здоров'ю чи соціальній справедливості (стор. 173-181).

Доведено, що реалізація стратегії розвитку громадського здоров'я на довгостроковий період шляхом створення ефективної державної соціально-гуманітарної політики забезпечить повноцінну реалізацію прав громадян. Інноваційний розвиток громадського здоров'я, широке впровадження індивідуальних профілактичних програм, підвищення мотивації та особистої відповідальності пацієнтів за стан свого здоров'я сприяють розширенню формування та реалізації державної соціально-гуманітарної політики. Уся концепція громадського здоров'я має ґрунтуватися на відкритому діалозі з громадянським суспільством, професійними та медичними некомерційними організаціями (стор. 224-233).

Обґрунтовано, що органи державної влади повинні реалізовувати механізми, що допомагають оцінити, наскільки успішно їхню інформацію було донесено до цільової аудиторії. Організація адаптаційного процесу

вимагає вживання гнучких заходів, які підлягають постійній корекції залежно від результатів безперервної оцінки ризиків. Кожна країна є унікальною і може мати власні пріоритети та розробляти свої способи вимірювання прогресу в досягненні загального охоплення послуг державної соціально-гуманітарної політики. Моральна та правова нормативна адаптація особистості може бути конформістською, інноваційною, а адаптація у вигляді соціалізації постає як залучення до існуючої людської культури, проявляється у формі виховання (стор. 317-325).

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

Дисертаційна робота Будзин Віри Романівни «Формування та реалізація державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя» є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке містить розроблені автором теоретичні положення та практичні рекомендації щодо обґрунтування державної соціально-гуманітарної політики України щодо громадського здоров'я та суспільного благополуччя.

Дисертація та автореферат оформлені відповідно до чинних вимог. Обґрунтованість результатів дисертації підтверджена в процесі їх апробації на різноманітних науково-комунікативних заходах, у публікаціях дисертанта. Опубліковані праці та автореферат достатньо повно відображають результати проведених наукових досліджень.

Результати дисертаційного дослідження використано у практичній діяльності: Територіальній організації Всеукраїнського фізкультурно-спортивного товариства «Колос»; Департаменту освіти і науки Львівської обласної військової адміністрації; Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій; Молодіжного спортивного клубу «Темп»; Комунального закладу обласної ради «Львівська обласна дитячо-юнацька спортивна школа»; Центру українсько-європейського наукового співробітництва: Львівського обласного відділення Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України; Комунального закладу обласної ради «Обласний лікарсько-фізкультурний диспансер».

Основні теоретичні положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження можуть бути реалізовані під час формування і реалізації державної соціально-економічної та гуманітарної політики органами державної влади, закладами системи охорони здоров'я, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями соціогуманітарного спрямування та фізкультурно-спортивними товариствами.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертаційного дослідження набули висвітлення у наукових публікаціях автора та апробовані на наукових конференціях і науково-практичних семінарах: Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми та перспективи. 12 Всеукраїнська науково-практична конференція; Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні перспективи. Міжнародна науково-практична конференція; Публічне управління: освіта, наука, практика. Міжнародна науково-практична інтернет-конференція; Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні. Всеукраїнська науково-практична конференція; Трансформація системи публічного управління в умовах воєнного стану. IV Міжнародна науково-практична конференція; Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика. Міжнародна науково-практична конференція; Публічне управління XXI століття: особливості воєнного і післявоєнного періодів. XXIII Міжнародний науковий конгрес; Сучасні аспекти реформування системи публічного управління в умовах воєнного часу. I Міжнародна науково-практична конференція; Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи. III Міжнародна науково-практична конференція; Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика. III Міжнародна науково-практична конференція.

За темою дисертації опубліковано 36 наукових праць, а саме: індивідуальна монографія, 21 стаття у фахових наукових виданнях з державного управління, 4 статті у наукових періодичних виданнях проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus та 10 опублікованих тез конференцій за участю дисертантки.

Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації

Аналіз змісту автореферату та дисертації доводить ідентичність структури, логіки викладання матеріалу, відповідність основних положень та висновків за розділами підсумковим висновкам. Зміст автореферату повністю відображає основні положення та узагальнення, що містить дисертаційне дослідження. Оформлення дисертації та автореферату здійснено з дотриманням чинних вимог МОН України.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

В цілому, позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, необхідно зробити певні зауваження та вказати на окремі положення роботи, що викликають дискусію:

1. З метою здійснення більш вмотивованого вибору в процесі опрацювання теоретичних досліджень державної соціально-гуманітарної політики щодо громадського здоров'я та суспільного благополуччя доцільно було б провести додатковий аналіз застосування зазначених теорій у публікаціях в галузі науки державного управління використовуючи міждисциплінарний підхід. Зазначена методологія у наукових дослідженнях допомогла б авторці більш переконливо обґрунтувати свою наукову позицію.
2. Однією із сучасних моделей державної соціально-гуманітарної політики в контексті зміцнення громадського здоров'я і підвищення рівня суспільного благополуччя авторкою визначається організаційно неврегульований характер суспільно-владної форми відносин (с.86-93), що відповідає дійсності лише частково, оскільки розкриває лише форму державної участі у цих процесах. Водночас, авторкою недостатньо обґрунтовується ступінь залучення неурядових громадських організацій та об'єднань в частині реалізації державних програм.
3. Погоджуючись з існуючими проблемами організаційного забезпечення, які окреслені дисертанткою, зауважимо, що недоліком у досліджуваній сфері є практика ухвалення нормативно-правових актів у країнах-членах ЄС (розділ 3), які повинні гарантувати ефективність державного управління у зазначеній сфері на жаль, є декларативними на сучасному етапі для України і не можуть бути реалізовані через обмежені ресурси. Зазначеному факту потрібно було б більше приділити уваги у проведеному дисертаційному дослідженні, особливо що стосується наданих висновків та пропозицій.
4. У дисертаційному дослідженні окремим розділом наведено результати аналізу закордонного досвіду державної політики громадського здоров'я та підвищення рівня суспільного благополуччя. Однак, при цьому в послідовну структуру викладення матеріалу не виділено найбільш ефективні елементи світової практики у країнах, в яких і тій чи іншій мірі проходили військові дії та збройні протистояння, які б було можливо впровадити в Україні за сучасних умов.
5. У дисертаційному дослідженні здійснено низку узагальнень, запропоновано управлінські підходи до наукового обґрунтування ефективності діяльності органів державної влади, повною мірою розкрито проблеми соціально-гуманітарної політики громадського здоров'я і підвищення рівня суспільного благополуччя (с.127-141). Однак, не всі визначальні результати роботи подані у висновках до розділів дисертаційної роботи, що стосується управлінських підходів у напрацюванні національних програм здорового способу життя та активного довголіття.
6. Дисертаційну роботу доцільно було б підсилити найновішими фактами, навести планові та фактичні суми розмірів фінансування національних

програм соціально-гуманітарного вектору збереження громадського здоров'я у період правового режиму воєнного стану в Україні та підвищення рівня суспільного благополуччя. Також, навести порівняльний аналіз та протягом останніх п'яти років (до війни з РФ і під час військових дій) визначити у цифрових показниках ефективність залучення міжнародних неурядових інституцій до реалізації національних програм громадського здоров'я в Україні.

Водночас висловлені зауваження та пропозиції мають дискусійний характер і абсолютно не знижують загальної високої оцінки дисертаційного дослідження науки державного управління.

Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Будзин Віри Романівни «Формування та реалізація державної політики громадського здоров'я та суспільного благополуччя» є завершеним самостійним науковим дослідженням, що вирішує важливу науково-прикладну проблему реалізації механізмів державної соціально-гуманітарної політики в контексті стратегії активного довголіття громадян України у галузі науки державного управління.

Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних дисертантом наукових результатів, їх обґрунтованість можна стверджувати, що подана дисертація має завершений характер, результати дослідження містять практичну цінність. Робота відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013р. № 567 (зі змінами), а її автор Будзин Віра Романівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент

доктор наук з державного управління, професор,
виконувач обов'язки ректора Львівського
національного університету ветеринарної
медицини та біотехнологій ім. С.І. Жицького

Іван ПАРУБЧАК